

Beaktandet av flygekorren i skogsbruket

Rådgivningsmaterial

20.4.2016

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	3
1.1 Skyddet av flygekorre baserar sig på lag	4
1.1.1 Termer som hänför sig till skyddet av flygekorre	4
1.1.2 Skyddets varaktighet	6
1.2 Förändringar i praxis för avgränsning av föröknings- och rastplatser	6
1.2.1 Ny handlingsmodell	6
2 Planering och verkställande av skogsbruksåtgärder på flygekorrens föröknings- och rastplatser	8
2.1 Åtgärder som är gemensamma för alla avverkningsmetoder	8
2.2 Skogsbruksplanering	9
2.3 Kalavverkning	10
2.4 Övriga avverkningar	12
2.5 Frivilligt skydd av skog	13
3 Allmän information om flygekorren.....	14
3.1 Kännetecken och levnadssätt.....	14
3.2 Förändringarna i flygekorrestammen.....	14
4 Uppgifter om förekomsten av flygekorre.....	15
4.1 Myndigheternas uppgifter om förekomsten av flygekorre	15
4.2 Skogägarens egna flygekorrobserverationer.....	16
4.3 Anvisningar för att fastställa förekomsten av flygekorre	17
4.4 Handlingsmodeller för olika situationer där förekomst av flygekorre har konstaterats.....	18
4.4.1 Skogsägaren har förhandsinformation om förekomst av flygekorre på avverkningsområdet.....	18
4.4.2 Förekomsten av flygekorre konstateras i samband med avverkningsplanering	19
4.4.3 Förekomsten av flygekorre konstateras först i samband med avverkning eller skogsvårdsåtgärd	19
5 Ersättning för betydelsefull olägenhet.....	19

Beaktandet av flygekorren i skogsbruket. Rådgivningsmaterial. Jord- och skogsbruksministeriet och Miljöministeriet 2016. 19 s.

Detta rådgivningsmaterial har producerats för skogsägare och aktörer inom skogsbruket. Materialet har sammanställts av Tapio Oy på uppdrag av Jord- och skogsbruksministeriet och Miljöministeriet. Projektchef Lauri Saaristo (FM) har ansvarat för arbetet. Tapio Oy kan inte garantera att materialet är felfritt eller uppdaterat eller att det lämpar sig för vissa specifika behov. Tapio Oy garanterar inte heller att den som använder materialet under alla omständigheter uppnår ett visst eller önskat slutresultat. Tapio ansvarar inte gentemot användaren för eventuella kostnader, förluster eller skador som möjligen kan uppstå vid användning av det här materialet.

1 Inledning

Har du hittat spår av flygekorre i din skog? Det betyder att dina ägor alltså inte domineras av öppna områden som åker, vattendrag, öppna torvmarker, förnyelseytor eller plantskog, utan en betydande del av landskapet består av grövre gallringsskog eller äldre skog. Sådan skog uppskattas inte bara av flygekorren utan också av skogshönsfåglar. Kanske du också stött på en tjäder?

Din skog består sannolikt av barrskog, men där finns också inslag av lövträd. Lövträdsinslaget gör skogen friskare och mera motståndskraftig mot skador och du kan njuta av både ljus försommargrönka och gyllene höstfärger. Lövträdens förna förbättrar också markens bördighet. Bland lövträden finns det antagligen aspar som har en stor betydelse för den biologiska mångfalden i skogsnaturen. Att värna om mångfalden är ett bra sätt att hantera skogsbrukets risker och förbereda skogen för klimatförändringar.

Flygekorren lever i norra barrskogsregionen. Dess miljökrav uppfylls i våra finländska skogar: den behöver hålträd i en skyddad omgivning, lövträd och höga träd som ligger på lagom glidavstånd från varandra.

Att du har flygekorrar i din skog betyder att de som tidigare förvaltat skogen har lyckats bevara den finländska skogsnaturens grundläggande drag - antingen medvetet eller omedvetet. Nu är det din tur att ta över. Skogsvårdsrekommendationerna erbjuder dig mångsidiga råd för det här.

God skogsvård innebär bland annat att man också i en ekonomiskog lämnar kvar en del av träden av landskaps- eller vattenvårdsskäl eller för att trygga den biologiska mångfalden. Att beakta flygekorrens miljökrav betyder i allmänhet inte att avverkningsmöjligheterna minskar i någon större utsträckning eftersom naturens och människans behov också annars brukar beaktas i ekonomiskogsbruket.

Tillfälligt kan förekomsten av flygekorre troligen ändå i viss mån påverka avverkningsmöjligheterna eftersom bevarandet av dess boplatser är en lagstadgad skyldighet. Hur stor den ekonomiska inverkan är varierar från fall till fall och är beroende av bland annat vilken skogsskötsel som har valts och vilka avkastningskraven på skogsinnehavet är. Om man anlägger ett längre tidsperspektiv, kan inverkan på ekonomin minimeras då man vid den långsiktiga planeringen i god tid kan beakta flygekorrens krav på sin livsmiljö.

Det här rådgivningsmaterialet har tagits fram för att användas av skogsägare och olika aktörer inom skogsbruket. Här presenteras exempel på hur man kan tillämpa skogsvårdsrekommendationerna på en skogsfastighet där det förekommer flygekorre. Du kan använda samtliga avverkningsmetoder i området runt om flygekorrens föröknings- och rastplatser. Metoderna för att beakta flygekorrens behov skiljer sig däremot delvis från en avverkningsmetod till en annan. Skogsägaren är den som i slutändan avgör hur detta ska ske.

1.1 Skyddet av flygekorre baserar sig på lag

Flygekorren är en växtätande, huvudsakligen nattaktiv gnagare som lever i träd. Bland EU-länderna förekommer den bara i Finland och Estland, som därigenom har ett specialansvar för arten inom EU och måste se till att verkställa det strikta skydd som nämns i habitatdirektivet.

I Finland har det här gjorts genom att i naturvårdslagen skriva in ett förbud mot att förstöra eller försämra flygekorrens föröknings- och rastplatser. I avsnitt 1.1.1 förklaras de olika termerna i bestämmelserna närmare.

Förbudet mot att förstöra eller försvaga föröknings och rastplatser har tydliga konsekvenser för skogsbruket, inte minst för att flygekorrens utbredningsområde sträcker sig ända från sydkusten upp till linjen Uleåborg-Kuusamo och för att den lokalt kan förekomma rätt allmänt (se avsnitt 3.2, bild 1). Alla flygekorror har flera boträd inom sitt revir. Det här gör att det finns uppskattningsvis hundratusentals föröknings- och rastplatser i våra skogar.

Såväl skogsägare som skogsfackmän behöver kunna identifiera flygekorrens föröknings- och rastplatser och agera i enlighet med naturvårdslagen då man stöter på spår av flygekorre i planeringen av skogsbruksarbeten och vid avverkning. Naturvårds- och skogsmyndigheterna kan bidra med råd om hur man ska förfara i praktiken. Också de domslut som har gjorts av rättsväsendet i frågan ger hänvisningar om hur lagen ska tillämpas (se inforutan på sidan 5).

Lagstadgat skydd av flygekorre

Flygekorren skyddas genom förbud mot att förstöra eller försämra dess föröknings- och rastplatser och genom fridlysning av de individer som tillhör arten. Enligt naturvårdslagen är det förbjudet att

- förstöra eller försämra flygekorrens föröknings- och rastplatser
- avsiktligt döda eller fånga flygekorror
- ta bon och individer, flytta dem eller att avsiktligt skada dem på något annat sätt
- avsiktligt störa dem, i synnerhet under förökningsstiden, på platser som är viktiga under deras livscykel

1.1.1 Termer som hänför sig till skyddet av flygekorre

Naturvårdslagen stadgar att den som antingen avsiktligt eller genom grov oaktsamhet förstör eller försämrar flygekorrens föröknings- och rastplatser ska dömas för naturskyddsförseelse.

Flygekorrens föröknings- och rastplatser (Naturvårdslagen NvL 49§)

Flygekorren har ett stort revir. Honorna lever skilt från varandra i revir med en storlek på drygt 8 hektar. Hanarnas revir omfattar i genomsnitt 60 hektar. Rast- och förökningsplatserna utgör en del av flygekorrens revir. I naturvårdslagen används begreppet förökningsplats för den plats där flygekorren får sina ungar. Rastplats innebär igen ett ställe där den nattaktiva flygekorren tillbringar dagen. Föröknings- och rastplatserna omfattar förutom boträdet, också trädbeståndet i

boets omedelbara närhet där flygekorren söker eller lagrar föda eller söker skydd (se tilläggsinfo i avsnitt 2.1).

Naturvårdslagens syfte har inte varit att utsträcka begreppet föröknings- och rastplats till att omfatta särskilt stora områden, lagen kräver till exempel inte att flygekorrens hela revir skyddas. Bestämmelserna gäller bara själva föröknings- och rastplatserna. Det kan i och för sig förekomma flera sådana på en och samma fastighet eftersom flygekorren alltid har flera bon inom sitt revir.

Förbud mot att förstöra eller försämra flygekorrens föröknings- och rastplatser

Syftet med förbudet är att bevara flygekorrens föröknings- och rastplatser i sådant skick att de också i fortsättningen utgör lämpliga miljöer för arten, också efter en avverkning. Att förstöra en föröknings- och rastplats innebär enligt naturvårdslagen att man faller bo- och rastträd. Som förstörande räknas också om en avverkning hindrar flygekorren att tryggt förflytta sig till och från sina föröknings- och rastplatser så att de i praktiken blir oanvändbara.

Att försämra en föröknings- och rastplats innebär utförandet av en sådan åtgärd som leder till en situation där föröknings- och rastplatserna ur flygekorrens perspektiv fungerar sämre än tidigare. Det kan då vara fråga om att träd som erbjuder föda och skydd fälls i närheten av boträdet, att trygga rutter till födoträd bryts av, eller att födoträd fälls.

Exempel på Högsta förvaltningsdomstolens domslut som berör flygekorre

HFD 2014:13. Då NTM-centralen bestämde att en föröknings- och rastplats för flygekorre skulle omfatta 3,7 hektar, har man i detta fall i strid med 49 § 1 mom. i naturvårdslagen gjort en bedömning som innebär att området blev alltför stort. Med flygekorrens förökningsområde kan inte avses hela det område där flygekorren förekommer utan endast den del av området som har avgörande betydelse med tanke på förökningen. Naturvårdslagen stöder inte en tolkning där föröknings- och rastplatsernas areal skulle vara speciellt stor. Å andra sidan saknas förutsättningarna för att fastställa att ett en hektar stort skogsområde där trädbeståndet ska gallras, kan fungera som flygekorrens föröknings- och rastplats. Orsaken är att den omgivande skogen skulle kalavverkas, med undantag av två förbindelsekorridorer. I så fall skulle det kvarvarande beståndet utsättas för stormskaderisk, vilket i sin tur kunde leda till försämring av flygekorrens föröknings- och rastplatser, vilket skulle strida mot den i miljörätten erkända försiktighetsprincipen. Ärendet returnerades till NTM-centralen för ny handläggning.

HFD 2015:269. NTM-centralen hade beslutat att skogsavverkning var tillåten på det villkor att det mellan två hålträd skulle lämnas en cirka 10 meter bred och 200 meter lång förbindelsekorridor. Kring det ena trädet skulle man spara ett 18 år stort oavverkat område. HFD ansåg att NTM-centralens beslut skulle ha försämrat flygekorrens föröknings- och rastplatser. Ärendet returnerades till NTM-centralen för ny handläggning.

1.1.2 Skyddets varaktighet

Flygekorrens bon kan bestå av risbon, holkar eller hålträd, och typiskt för dem alla är att de är temporära eftersom de förr eller senare ruttnar, går sönder eller faller omkull. Å andra sidan uppstår nya lämpliga boplatser i takt med att bestånden blir äldre, hackspettar hackar nya hål, ekorrar bygger risbon och människor hänger upp fågelholkar. Flygekorror kan upprätta nya bon i de här och följande generationer kan utnyttja dem när de söker egna boplatser. Denna dynamik när det gäller boplatser gör det svårt att hålla de geografiska informationssystemen uppdaterade och tillräckligt exakta. Myndigheterna och skogsägarna har förhandsinformation om endast en del av flygekorrens föröknings- och rastplatser. Trots det gäller förbudet mot att förstöra eller försämra föröknings- och rastplatserna samtliga platser, oberoende av om de är kända på förhand eller inte.

Den lokala populationsdynamiken och den relativt korta livslängden hos flygekorren gör att potentiella hålträd inte alltid är i aktivt bruk. Då en flygekorrhona dör, blir dess revir ofta tillfälligt obebott. Hur snabbt reviret och dess boträd igen tas i bruk beror på den lokala flygekorrstammens täthet och på strukturen i den omkringliggande skogen. Ett boträd kan vara en i naturvårdslagen nämnd föröknings- och rastplats även om det inte varje vår syns spår efter flygekorre nedanför trädet. Om det efter fem år inte hittas några spår av flygekorre på en plats trots noggrann, årlig inventering, är det sannolikt att föröknings- och rastplatsen inte längre används av flygekorren. Gamla observationer av föröknings- och rastplatser kan ändå fortfarande stämma och ska därför kontrolleras.

Om en tidigare föröknings- och rastplats inte överhuvudtaget längre används av flygekorre upphör skyldigheten att bevara trädbeståndet. En sådan här situation kan till exempel uppstå då ett bo går sönder. I oklara fall lönar det sig för skogsägaren att kontakta den regionala NTM-centralen för att få råd.

1.2 Förändringar i praxis för avgränsning av föröknings- och rastplatser

Naturvårdslagens 72a§ som förpliktade NTM-centralerna att ta beslut om avgränsningen av flygekorrens föröknings- och rastplatser och om behandlingen av trädbeståndet upphävdes 15.4.2016. NTM-centralerna var tidigare förpliktade att ta beslut i fall då avverkning planerades på områden där myndigheterna hade kännedom om en föröknings- och rastplats. Praxis har alltså härvidlag ändrats. NTM-centralen ger vid behov råd om hur förbudet mot att förstöra eller försämra föröknings- och rastplatser ska följas. Vid behov gör man också terrängbesök för att klarlägga situationen.

1.2.1 Ny handlingsmodell

Följande rutiner används för att trygga flygekorrens föröknings- och rastplatser i ekonomiskogar i de fall då myndigheterna och skogsägaren har förhandsinformation om förekomsten (i andra slags fall, se avsnitt 4.4):

- Skogsägaren, dennes representant eller innehavaren av avverkningsrätten utreder på förhand om det finns någon tidigare känd föröknings- och rastplats för flygekorre på fastigheten. Det här går att kontrollera till exempel i tjänsten MinSkog.fi från och med hösten, hos Finlands skogscentral eller hos NTM-centralen.
- Om det i skogsdatabasen finns en anteckning om flygekorre, kan skogsägaren eller

innehavaren av avverkningsrätten fråga om råd av NTM-centralen. NTM-centralen kan också ge information om vilken typ av flygekorreobservation anteckningen baserar sig på, ifall den inte är tillräckligt noggrann eller om man annars behöver tilläggsinformation.

- Avverkningen planeras så att flygekorrens föröknings- och rastplatser inte förstörs eller försämras.
- Skogsägaren, dennes representant eller innehavaren av avverkningsrätten gör en anmälan om användning av skog. I anmälan redovisar man för hur föröknings- och rastplatserna beaktas vid avverkningen.
- Skogscentralen granskar anmälan om användning av skog. Om avverkningsområdet sammanfaller med en föröknings- och rastplats för flygekorre som NTM-centralen meddelat Skogscentralen om, ska Skogscentralen förfara i enlighet med den anmälningsskyldighet som skogslagen (SL 14b§) kräver, och:
 - meddela om saken till skogsägaren och till skogsägarens representant samt innehavaren av avverkningsrätten, om dessa är kända
 - meddela om saken till NTM-centralen
- NTM-centralen tar emot informationen och ger vid begäran råd om hur flygekorrens föröknings- och rastplatser kan tryggas till skogsägaren, skogsägarens representant och innehavaren av avverkningsrätten.
- NTM-centralen granskar inte utan särskild anledning lagligheten i anmälan om användning av skog innan avverkningen får inledas, det vill säga 10 dagar från att anmälan inlämnats. Om NTM-centralen emellertid upptäcker att anmälan inte verkar uppfylla kraven i naturvårdslagen, kan den kontakta skogsägaren, skogsägarens representant eller avverkningsrättens innehavare för att korrigera saken.

NTM-centralen ger råd och anvisningar men fattar inte förvaltningsbeslut i frågor som berör föröknings- och rastplatsernas avgränsning och tillåtna skogsbruksåtgärder

Tidigare var det myndigheternas skyldighet att fatta beslut om avgränsningen av flygekorrens föröknings- och rastplatser och tillåtna skogsbruksåtgärder, men 15.4.2016 ströks det här ur naturvårdslagen. Orsaken var att avgränsningsförfarandet ansågs kräva en alltför stor arbetsinsats i förhållande till den nytta det hade för tryggandet av flygekorrestammen. Lagförändringen betonar i stället det ansvar skogsägaren, avverkningsrättens innehavare och den som utför arbetet har för att beakta flygekorrens föröknings- och rastplatser i samband med skogsbruksåtgärder.

Tidigare fattade NTM-centralen ett beslut som gavs för kännedom till skogsägaren och avverkningsrättens innehavare och dessutom till kommunen, Skogscentralen, den lokala skogsvårdsföreningen, naturskyddsföreningen och naturskyddsdistriktet, samt vid behov till andra intressenter. Praxis är numera att ge råd och att övervaka att lagen åtföljs i samband med avverkningar. Vid behov följer NTM-centralen i efterskott upp och övervakar hur föröknings- och rastplatserna har beaktats.

2 Planering och verkställande av skogsbruksåtgärder på flygekorrens föröknings- och rastplatser

Förbudet mot att förstöra eller försämra flygekorrens föröknings- och rastplatser gäller samtliga sådana platser. Hur de ska avgränsas och hur man bäst kan bevara fungerande ekologiska förbindelser längs vilka flygekorren kan röra sig bedöms från fall till fall beroende på situationen i terrängen. Inga schematiska råd kan ges beträffande avgränsningen av föröknings- och rastplatser eller förbindelsekorridorernas bredd. Skogsägaren, skogsägarens representant eller innehavaren av avverkningsrätten är de som beslutar om avverkningsmetoden och vilka delar av trädbeståndet som ska lämnas kvar. Vid behov ger NTM-centralen råd.

Enskilda föröknings- och rastplatser är små till arealen, men det kan finnas flera av dem på samma avverkningsobjekt, på kortare eller längre avstånd från varandra. Då en del av beståndet lämnas kvar för att trygga flygekorrens föröknings- och rastplatser går skogsägaren temporärt miste om avverkningsinkomster. På lång sikt kan en del av virket troligen ändå avverkas eftersom föröknings- och rastplatserna med tiden byter plats och det uppstår nya ekologiska förbindelser och födoträd.

Trädbeståndet på en egentlig föröknings- och rastplats och de träd som används för födosök får inte avverkas så länge flygekorren bor på området. De hoppträd som ingår i ekologiska förbindelser behöver inte längre sparas då den nya trädgenerationen nått en medelhöjd på över 10 meter. En del av de träd som ingår i en föröknings- och rastplats, speciellt hålträd av asp, hör till de element i skogen som också annars bör bevaras som naturvårdsträd vid avverkningar. Också skogscertifieringskriterierna förutsätter att en skogsägare med certifierad skog lämnar en del träd permanent kvar i skogen. Dessa träd får åldras, dö och falla omkull utan att de avlägsnas.

De ekonomiska uppoffringarna för skogsägaren är störst då en föröknings- och rastplats ligger i de centrala delarna av en planerad slutavverkning eller då det finns flera föröknings- och rastplatser på samma figur. Slutresultatet blir alltid bäst då man med god förhandsplanering strävar efter att förena skogsbrukets mål med flygekorrens behov av skydd.

2.1 Åtgärder som är gemensamma för alla avverkningsmetoder

De rekommenderade åtgärderna för samtliga avverkningsmetoder är följande för att trygga flygekorrens föröknings- och rastplatser:

- Flygekorrens föröknings- och rastplatser och födoträd lokaliseras i terrängen.
- De träd och trädgrupper som ska sparas märks ut i terrängen, på kartan och i arbetsinstruktionerna. Samtidigt säkerställer man att informationen mellan skogsägaren, avverkningsplaneraren och den som utför avverkningen löper som den ska.
- De träd som bildar en föröknings- och rastplats avverkas inte. Samtliga träd som kan tolkas som boträd för flygekorre (bohålor, risbon, holkar samt stammar där det finns gott om avföring vid stambasen) lämnas också. Dessutom lämnas träden i botrådets omedelbara närhet, träd som fungerar som skydd, födoträd (asp, björk och al) och yviga granar som används som matgömmor. På områden som ska förnyas bör man beakta risken för vindskador så att flygekorrens bon och födoträd inte förlorar det skydd som granarna ger,

- även om vinden skulle fälla en del granar i kanten av föröknings- och rastplatsen.
- Ingen hyggesrensning eller markberedning utförs på föröknings- och rastplatserna.
 - Alla hålträd lämnas i hela beståndet.
 - Träd där flygekorren söker sin föda (al, asp och björk) lämnas att stå också utanför den egentliga föröknings- och rastplatsen. Alla de trädslag som fanns i beståndet före avverkningen ska också finnas kvar efter avverkningen. Om det i beståndet ingår rikligt med lövträd kan NTM-centralen ge råd om principerna för vad som ska lämnas. Flygekorrens födoträd behöver inte alltid finnas i samma bestånd som föröknings- och rastplatsen, utan de kan växa i ett annat bestånd eller på en annan fastighet.
 - De ekologiska förbindelserna mellan föröknings- och rastplatserna och viktiga födoträd måste upprätthållas så att flygekorren kan röra sig längs dem. Flygekorrens revir är större än den areal som en sammanhängande avverkningsyta i medeltal omfattar. Därför är det viktigt att flygekorren har möjlighet att röra sig mellan föröknings- och rastplatserna och andra delar av sitt revir.

2.2 Skogsbruksplanering

Det är lättast att sammanjämka skogsbrukets mål med skyddskraven för flygekorren om man i så god tid som möjligt reder ut var eventuella föröknings- och rastplatser ligger. Skyddskraven kan beaktas redan i samband med skogsbruksplaneringen så att behandlingsområdena blir rationella ur skogsbrukssynvinkel samtidigt som naturvärdena tas i beaktande.

En skogsbruksplan främjar redan i sig ett hållbart skogsbruk och tryggheten av flygekorrens föröknings- och rastplatser. En lyckad planering leder till att man kan utnyttja avverkningspotentialen i ett bestånd så bra som möjligt medan man samtidigt ser till flygekorrens krav på sin livsmiljö, också då det är fråga om kalavverkning. Den generella naturhänsyn som tillämpas runtom på skogsfastigheten bidrar till att utveckla viktiga strukturella särdrag som också flygekorren drar nytta av, till exempel inslag av lövträd och bevarandet av grupper av naturvårdsträd.

Vid skogsbruksplaneringen kan man på fastighetsnivå:

- skapa en långsiktig plan som bygger på skogsägarens mål med sin skog
- föreslå att beståndsfigurer där det finns föröknings- och rastplatser för flygekorre sköts som olikåldrig skog med plockhuggningar, i den mån skogsvårdsrekommendationernas förutsättningar uppfylls
- föreslå ett större lövträdsinslag än normalt på sådana beståndsfigurer där det finns goda förutsättningar för det, till exempel i kantskog mot vattendrag och åkrar eller andra öppna områden
- märka ut de aspgrupper som finns till grupper av naturvårdsträd
- föreslå olika slags naturobjekt som kunde sparas och rekommendera vilka naturobjekt som kunde återställas i naturtillstånd
- bedöma om det på fastigheten finns områden som uppfyller urvalskriterierna för METSO-programmet och presentera vilka alternativ det finns för frivilligt skydd av områden där det förekommer föröknings- och rastplatser för flygekorre
- rita beståndsfigurerna så att en föröknings- och rastplats inte blir en ensam skogsholme omgiven av en kalavverkning

- på förhand planera in de ekologiska förbindelser som flygekorren behöver
- bedöma vilka möjligheter det finns för att förlänga omloppstiden för bestånd där det förekommer föröknings- och rastplatser för flygekorre, till exempel genom höggallring.

Om man hittar en eller flera föröknings- och rastplatser för flygekorre i ett bestånd kan de olika handlingsalternativen klargöras genom att man svarar på bland annat följande frågor:

Kan nästa avverkning vara en gallringsavverkning (till exempel höggallring) i stället för en slutavverkning?

Kan omloppstiden för beståndet förlängas?

Finns det förutsättningar att övergå till ett kalhyggesfritt skogsbruk i beståndet eller att utveckla beståndet i den riktningen?

Kan beståndsfigurerna ritas så att en föröknings- och rastplats inte blir helt omgärdad av en förnyelseyta vid en framtida slutavverkning?

Går det att identifiera sådana ekologiska förbindelser mellan föröknings- och rastplatser och födoträd där träden bättre än annanstans sannolikt klarar av hårda vindbyar från förnyelseytan?

Uppfyller beståndet kriterierna för ett frivilligt skyddsavtal i METSO-programmet?

2.3 Kalavverkning

Så här påverkas en planerad kalavverkning av de krav som ställs då en föröknings- och rastplats påträffas:

- Flygekorren kan inte röra sig på områden som saknar träd, därför behövs det trädbevuxna korridorer mellan föröknings- och rastplatserna och födoträden i bestånd som slutavverkas.
- Det trädbestånd som ingår i föröknings- och rastplatserna och de ekologiska förbindelserna på ett i övrigt kalavverkat område blir lätt utsatta för hårda vindar. Dessutom sjunker ofta granarnas vitalitetsgrad vilket gör dem känsliga för insektsangrepp. Om träden faller i en storm eller dör på rot försämrar detta föröknings- och rastplatsen samtidigt som möjligheten att ta tillvara virket i samband med senare avverkningar förloras.

Följande exempel visar hur en kalavverkning kan genomföras utan att man bryter mot naturvårdslagen. Då föröknings- och rastplatserna och de ekologiska förbindelserna beaktas minskar inkomsterna från virkesförsäljningen och det att de kvarlämnade träden kan skadas eller dö, kan i viss mån förorsaka tilläggskostnader eller bestående inkomstbortfall för skogsägaren. Hur stort inkomstbortfallet blir varierar från fall till fall och är bland annat beroende av hur stor avverkning det är fråga om, hur många föröknings- och rastplatser och födoträd det finns i beståndet och vilka slags träd som lämnas kvar som hoppträd. Om förbudet att förstöra eller

försvaga flygekorrens föröknings- och rastplatser innebär betydande skada, har skogsägaren eller innehavaren av en särskild rättighet rätt att få full ersättning av staten (se kapitel 5).

Exempel på hur kalavverkningar kan verkställas

- Om det på grannfigurerna finns ett trädbestånd som gör att flygekorren fritt kan röra sig där lönar det sig att om möjligt planera avverkningen så att föröknings- och rastplatsen ansluter sig direkt till grannfiguren. Då behövs ingen separat ekologisk förbindelse och risken för vindskador minskar. I sådana fall där viktiga födoträd ligger på andra sidan av ett område som ska kalavverkas, eller om föröknings- och rastplatsen ligger i mitten av området kan det däremot behövas en ekologisk förbindelse.
- Ekologiska förbindelser och föröknings- och rastplatser som finns på skogsholmar i mitten av ett kalavverkat område eller på en utskjutande udde av skog, har sämre förutsättningar att också i fortsättningen utgöra lämpliga livsmiljöer för flygekorren jämfört med sådana platser som ligger i kanten av ett öppet område. Om en föröknings- och rastplats ligger i mitten av en planerad kalavverkning kan man överväga att avgränsa behandlingsområdet så att föröknings- och rastplatsen blir i kanten av avverkningen. Den del av beståndet som blir oavverkad kan avverkas då det nya beståndet blivit i medeltal över 10 meter högt. Förbindelsen till grannfigurerna kan också stärkas om en del av området avverkas i fröträds- eller skärmställning, eller om man gör en plockhuggning.
- Om en föröknings- och rastplats blir en skogsholme på ett öppet område måste särskild hänsyn tas till stormfastheten och de ekologiska förbindelserna. Det lönar sig också rent ekonomiskt att satsa på stormfastheten eftersom det blir dyrt att hämta enskilda vindfällan. Tall och björk har större stormfasthet än gran och fungerar därför bättre än gran som träslag i ekologiska förbindelser. Med tanke på det skydd flygekorren behöver då den rör sig längs förbindelsen är det ändå bra att också lämna en del granar.
- Vid valet av de träd som ska ingå i den ekologiska förbindelsen lönar det sig att utnyttja sådana ställen i terrängen där träden redan tidigare blivit utsatta för vindpåverkan, till exempel kantskogar mot åkrar och vattendrag. Förumpade områden är olämpliga eftersom risken för vindfällan är stor på dem.
- Flygekorren kan glidflyga över 20-30 meter breda öppningar, exakt hur långt beror på trädens höjd och topografin. De träd som ingår i en ekologisk förbindelse ska helst höra till det översta kronskiktet eftersom de möjliggör längre glidhopp. Träden ska då ligga på högst en träd längds avstånd från varandra. Förbindelsen får också gärna vara tätare, särskilt i sluttningar eller där risken för vindfällan är stor.
- Det är viktigt att ta i beaktande stormfastheten hos de träd som ingår i en ekologisk förbindelse eller föröknings- och rastplats också därför att skogsskadelagen förpliktar skogsägaren att transportera bort stormskadade barrträd till den del som mängden överskrider 10 m³/ha för gran och 20 m³/ha för tall. Det här gäller också träd som ursprungligen lämnats med tanke på flygekorren.

Om det förekommer en eller flera föröknings- och rastplatser på en beståndsfigur som ska förnyas, är kalavverkning som metod den mest krävande både med tanke på naturvårdslagens krav och på kostnaderna för skogsägaren. Därför kan det löna sig att överväga alternativa tillvägagångssätt som ändå är i linje med skogsägarens mål (avsnitt 2.4). Forskning visar att omfattningen av de kalavverkningar som görs i närheten av föröknings- och rastplatser inverkar på hur sannolikt det är att man hittar flygekorrar på området under åren efter avverkningen.

2.4 Övriga avverkningar

Vid andra avverkningar än kalavverkning bibehålls vanligen förbindelserna till flygekorrens föröknings- och rastplatser. Viktigt är ändå att se till att de boträd, födoträd och träd som används för skydd säkert lämnas kvar vid avverkningen. Lättast sker det här genom att lämna föröknings- och rastplatsen utanför avverkningen.

Gallringsavverkningar

Föröknings- och rastplatserna lämnas utanför det område som ska gallras. Också vid gallringsavverkning är det viktigt att bibehålla möjligheterna för flygekorren att hitta föda. De födoträd som lämnas drar nytta av gallringen och får kraftigare kronor vilket gör att de fungerar ännu bättre som födoträd och skydd för flygekorren.

Då en föröknings- och rastplats för flygekorre hittas i en gallringsskog kan man redan vid gallringen planera för framtiden. Om det är fråga om en likåldrig skog som ska slutavverkas i ett senare skede, kan man redan nu identifiera och utveckla de framtida ekologiska förbindelserna. Om det förekommer naturliga plantgrupper eller goda förutsättningar för ett naturligt plantuppslag, kan man redan vid gallringen hugga upp en teg som småningom utvecklas till en ekologisk förbindelse. Då förbindelsen uppstått kan resten av skogen förnyas.

Vid höggallring avverkas såväl mindre träd som en del av de största, ekonomiskt mest värdefulla träden. Höggallring kan användas som gallringsmetod i likåldriga skogar. Det kan finnas behov att förlänga omloppstiden för skogen runt en föröknings- och rastplats i väntan på att beståndet på de närliggande figurerna växer till sig så att flygekorren kan röra sig där. Om man då gör den andra eller tredje gallringen i form av en höggallring kan det också bli lönsamt rent ekonomiskt. I granbestånd leder höggallring till en något ökad tillväxt och större stockandel.

En förnyelseavverkning skapar ett mer eller mindre öppet landskap. Ett sätt att undvika de utmaningar det innebär att beakta flygekorren i samband med förnyelser är att redan i gallringsskedet styra beståndets utveckling så att det blir mera olikåldrigt. Det här kan göras genom att man utnyttjar naturlig förnyelse och befintlig underväxt och skapar storleks- och täthetsvariation i beståndet.

Avverkning i skärm- och fröträdsställning

Forskning har visat att flygekorren kan utnyttja fröträdsställningar av tall och skärmställningar för att röra sig och hitta föda. Fröträdsställningar av björk är för glesa för att flygekorren tryggt ska kunna röra sig, och där behövs ett kompletterande trädbestånd. Vid avverkning i skärm- och

fröträdsställning bevaras vanligen tillräckliga ekologiska förbindelser. Födoträd som finns på avverkningsområdet lämnas att växa.

Skärm- och fröträdsställningarna ska enligt skogsvårdsrekommendationerna avvecklas genast då det uppkommit tillräckligt med plantor. För att bevara flygekorrens ekologiska förbindelser lämnar man kvar en del av fröträden.

Plockhuggning

Plockhuggning är en avverkningsmetod med vilken man upprätthåller och utvecklar strukturen i en olikåldrig skog. Vid plockhuggning strävar man efter att främja förnyelsen genom att avlägsna större träd, ge mera utrymme åt mindre, livskraftiga träd och skapa förutsättningar för ett naturligt plantuppslag i fältskiktet. Plockhuggning påverkar inte flygekorrens möjligheter att röra sig, men man bör se till att det bevaras tillräckligt många födoträd eftersom det uppstår gran i den naturliga förnyelsen i en olikåldrig skog.

Luckhuggning och teghuggning

Luckhuggning innebär att man hugger upp mindre luckor som förnyas på naturlig väg. Metoden används i olikåldrig skog och lämpar sig bäst för förnyelse av tallskog. Flygekorre förekommer närmast i grandominerade skogar, och där rekommenderas plockhuggning. På grandominerade torvmarker lämpar sig däremot luckhuggning bättre. Vid luckhuggning sparar man flygekorrens föröknings- och rastplats mellan luckorna eller i kanten av en lucka.

Teghuggning lämpar sig på områden med bra plantsättning och goda förutsättningar för naturlig förnyelse. Kantskogen producerar frö för plantsättningen. Tegarna ska vara högst 50 meter breda. Med tanke på flygekorren rekommenderas emellertid en bredd på högst 30 meter. Om en teg är bredare, lämnas lämpliga hoppträd på det öppna området. Tegarna planeras så att flygekorrens föröknings- och rastplatser kommer att ligga i beståndet mellan tegarna.

2.5 Frivilligt skydd av skog

Om en föröknings- och rastplats för flygekorre ligger i en skog som är skyddsvärd också av andra skäl, kan skogsägaren överväga att skydda skogen på frivillig väg. Om objektet fyller kriterierna för METSO-programmet kan skogsägaren erbjuda området som skyddsobjekt. I vissa fall utgör skydd ett mycket konkurrenskraftigt alternativ jämfört med avverkning. Skogsägaren får inkomster och skogen kan dessutom skapa kompletterande nytta för sin ägare på andra sätt.

I METSO-programmet, det vill säga handlingsprogrammet för att trygga mångfalden i skogarna i södra Finland, beskrivs ett antal sätt på vilka en privat skogsägare kan få ersättning för frivilligt skydd av sin skog. Skogsorganisationerna har i hög grad slutit upp för att främja genomförandet av METSO-programmet och skogsfackmännen har fått utbildning för att kunna ge råd till skogsägarna i frågor som gäller programmet.

För att en skog ska kunna skyddas inom ramen för METSO-programmet måste den höra till de livsmiljöer som nämns i programmets urvalskriterier. Vid identifieringen av lämpliga objekt används karaktäristika som är mätbara eller enkla att använda, eller andra lätt igenkännliga strukturella drag. Om det på ett potentiellt METSO-objekt förekommer flygekorre eller andra

hänsynskrävande, utrotningshotade eller sårbara arter ökar värdet på livsmiljön och därmed möjligheten att objektet tas med i programmet. Däremot lönar det sig inte att bjuda ut sådana objekt där en föröknings- och rastplats för flygekorre är det enda naturvärdet som fyller kriterierna.

Det finns också andra möjligheter att få ersättning för skydd av skogen förutom via METSO-programmet. Skogsägaren kan skydda skog också utan ersättning, till exempel genom det hemskogskoncept som WWF erbjuder och som också det bygger på frivillighet.

3 Allmän information om flygekorren

3.1 Kännetecken och levnadssätt

Flygekorren är mindre än ekorren. Pälsen är silvergrå på ryggsidan och ljus på undersidan. Flygekorren har stora svarta ögon och en hudflik mellan bak- och frambenen. Den kan glidflyga flera tiotal meter från ett träd till ett annat. Flygekorren är växtätare och den är aktiv huvudsakligen nattetid.

Flygekorren tillbringar en stor del av dygnet i sitt bo. Som vinterföda använder den trädknoppar och hängen av björk och al som den lagrat på grangrenar. Flygekorrens brunsttid börjar i mars och i slutet av april föds 1-4 ungar. Det är lätt att känna igen boträden tack vare de risgrynsstora ekskrementkornen vid stambasen. Under vintern och våren är kornen gulaktiga. En del av honorna föder en andra kull ungar i juni. Under sommaren äter flygekorren närmast asp-, al-, och björklöv. På hösten söker sig de unga flygekorrarna till nya områden där de etablerar revir.

Oftast är det avföringen som skvallrar om att det bor en flygekorre i närheten. Exkrementkornen är lättast att hitta på vårvintern och i början av sommaren. På dagarna vistas flygekorren i sitt bo där den vårdar sina ungar. Boet kan finnas i en trädhålighet, i ett risbo som övergivits av ekorren, eller i en holk. Flygekorren byter bo flera gånger per år. I medeltal är livslängden för en flygekorre 2-3 år.

3.2 Förändringarna i flygekorrstammen

Flygekorrstammens täthet varierar från område till område. I vissa delar av landet är arten vanlig, i andra delar ser man den sällan. Under 2000-talet har stammen varit tätast i Vasatrakten och i sydvästra Finland. Flygekorren är betydligt mera sällsynt i Östra Finland men också där finns det stora variationer från ett område till ett annat. Stammens täthet har en inverkan på hurdana skogar flygekorren förekommer i, ju tätare stammen är desto mera variation förekommer vid valet av boplats. Särskilt bra trivs flygekorren i grandominerade skogar där det förekommer hålträd av asp, men den trivs också i lövträdsdominerade skogar. Den är rätt allmän också i många stadsnära skogar.

Sedan år 2006 har flygekorrstammen följts upp systematiskt på nationell nivå. Resultaten visar att flygekorrstammen i Finland minskade med totalt 23 procent mellan åren 2006 och 2015. Flygekorren klassas därför som en hänsynskrävande art. Variationen är emellertid stor också när det gäller fluktuationerna i flygekorrstammen.

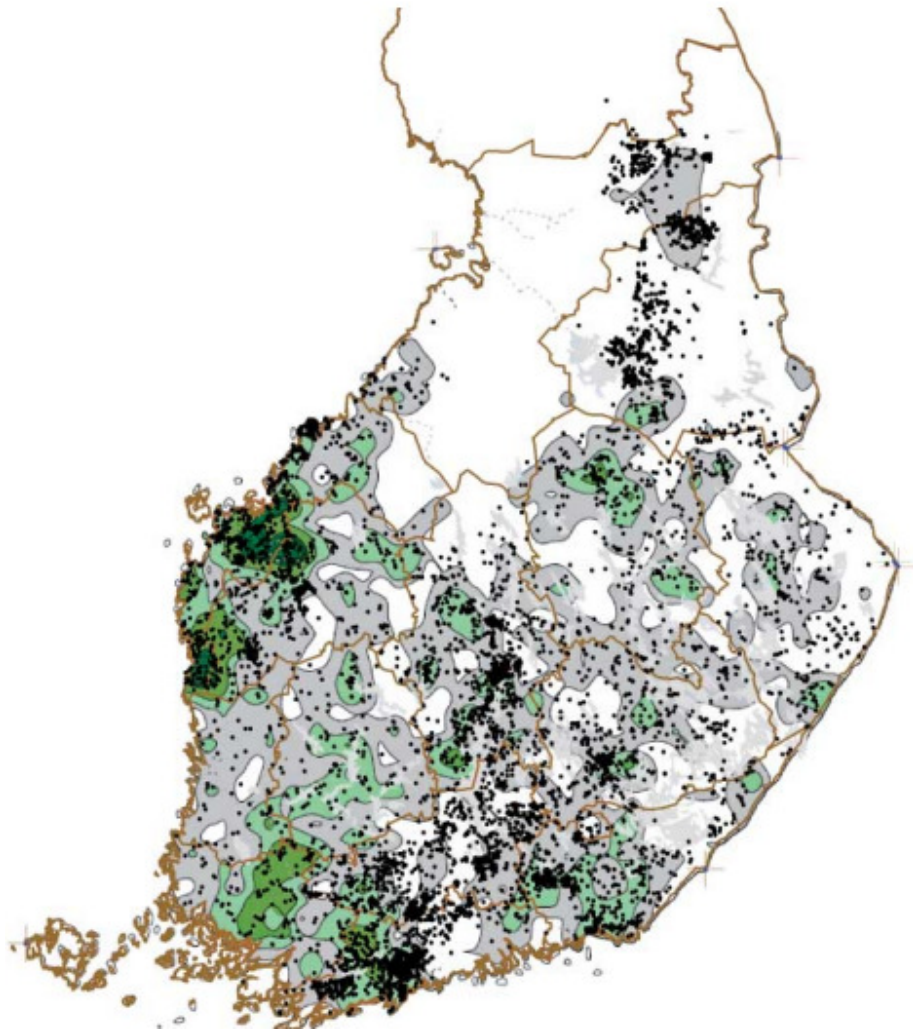

BILD 1. Observationer av flygekorre som registrerats i artdatabasen Hertta Eliölajit och av Nylands NTM-central. Observationerna visas som svarta punkter på kartan. Kartan visar också flygekorrstammens täthet per skogshektar enligt Hanski (2006). De gröna områdena markerar en stor stam, de grå områdena en gles stam. De vita områdena visar var stammen är gles eller där uppgifter saknas. Vattendragen har en ljusgrå nyans. Kartan saknar de observationer (sammanlagt cirka 9 300 stycken) som registrerats av NTM-centralerna i Birkaland, Norra Savolax och Egentliga Finland (inkluderande Satakunda). NTM-centralernas gränser syns på kartan. Källa: Miljön i Finland 33 / 2012.

4 Uppgifter om förekomsten av flygekorre

4.1 Myndigheternas uppgifter om förekomsten av flygekorre

Geografisk information om flygekorrens föröknings- och rastplatser och andra platser där den observerats finns lagrad i miljömyndigheternas datasystem Hertta Eliölajit eller NTM-centralernas

egna databaser, därifrån informationen regelbundet förs över till Skogscentralen. För tillfället finns det ungefär 21 500 observationsplatser införda i Hertta Eliölajit-databasen, men de är inte alla föröknings- och rastplatser. Dessutom innehåller databasen information om gamla observationsplatser med anteckningen "försvunnen".

NTM-centralen för in tillförlitliga flygekorrobservationer i Hertta Eliölajit-databasen. NTM-centralen och Finlands miljöcentral raderar också de förekomstplatser som försvunnit om de kunnat bekräfta att informationen de fått om att en föröknings- och rastplats inte längre är i bruk är korrekt. En sådan situation kan till exempel uppstå om livsmiljön förändrats radikalt, om ett boträd har förstörts eller om det inte har hittats spår av arten trots inventering under flera år i rad (se 1.1.2). Skogsägaren har ingen skyldighet att meddela om att det inte på många år förekommit flygekorre på en plats som tidigare införts i myndigheternas databas, men det går bra att ta kontakt med Skogscentralen eller NTM-centralen så att de kan uppdatera databasen. Skogscentralen ansvarar från och med hösten 2016 för att informationen överförs till e-tjänsten MinSkog.fi som används av skogsägare och skogsbrukets aktörer.

Skogscentralen har en lagstadgad skyldighet att meddela om anmälningar om användning av skog som berör föröknings- och rastplatser för flygekorre

Skogscentralen jämför de anmälningar som lämnas in med de uppgifter om flygekorrens föröknings- och rastplatser som man har kännedom om. Enligt skogslagens 14b§, ska Skogscentralen omedelbart anmäla till NTM-centralen i fall då en anmälan om användning av skog gäller ett område där det enligt Skogscentralens uppgifter förekommer en föröknings- och rastplats för flygekorre.

Det är lättast att beakta flygekorrens föröknings- och rastplatser då platserna är kända redan när man gör upp en skogsbruksplan. Därför är det klokt att redan i planeringsskedet kontrollera om myndigheterna har kännedom om några flygekorrobject på fastigheten. Om kontrollen inte gjorts tidigare, lönar det sig att göra den senast när man planerar avverkningar.

Fördelen med att på förhand granska uppgifterna om förekomsten av flygekorre är att själva avverkningsarbetet då inte försenas. Om förekomsten inte retts ut på förhand, får skogsägaren och den som innehar avverkningsrätten information om förekomsten först efter det att anmälan om användning av skog lämnats in. Den här informationen innehåller inte nödvändigtvis noggranna lägesdata för föröknings- och rastplatserna. Om det finns information om att föröknings- och rastplatser för flygekorre förekommer på andra ställen på fastigheten, är det all anledning att också granska det planerade avverkningsområdet med tanke på flygekorre. Det är också möjligt att den information som erhållits är föråldrad, och att flygekorren har försvunnit från området.

För att få mera exakt information om flygekorrens förekomst än vad myndigheterna erbjuder kan man alltså behöva göra undersökningar i terrängen. Den bästa tidpunkten för inventeringar är vår eller försommar då det är lättast att se spår av flygekorren.

4.2 Skogägarens egna flygekorrobservationer

Då skogsägaren konstaterat att det finns spår av flygekorre på fastigheten är det skäl för honom eller henne att utreda om där också förekommer föröknings- och rastplatser (se anvisningarna i avsnitt 4.3). Informationen om observationen ska helst så snabbt som möjligt förmedlas till dem som har ansvar för avverkningsplaneringen och avverkningsarbetet. Ett bra sätt att göra det här är att markera föröknings- och rastplatserna i skogsbruksplanen.

Skogsägaren är inte skyldig att meddela om observationen till NTM-centralen eller Skogscentralen, men förbudet att förstöra eller försämra en föröknings- och rastplats gäller trots detta. Skogsägaren kan be om hjälp av myndigheterna att utreda var en eventuell föröknings- och rastplats är belägen och få råd om hur den ska beaktas vid avverkningar. Vid behov har NTM-centralen beredskap att ge råd också i terrängen. Däremot har myndigheterna ingen skyldighet eller möjlighet att utföra egentliga flygekorrinventeringar på hela fastigheten.

Om en skogsfackman som utför tjänster åt skogsägaren hittar tecken på flygekorre ute i skogen, bör han fråga skogsägaren om denne har kännedom om att flygekorre förekommer i området. Skogsfackmannen hjälper vid behov skogsägaren att fastställa om det förekommer föröknings- och rastplatser på fastigheten. Om skogsägaren så önskar kan myndigheterna kontaktas för att få råd. Om det hittas en föröknings- och rastplats, informerar skogsfackmannen skogsägaren om vilka alternativen är att sköta skogen i enlighet med kraven i naturvårdslagen. Skogsägaren väljer sedan ett av alternativen.

4.3 Anvisningar för att fastställa förekomsten av flygekorre

Vid planeringen av avverkningar är det alltid skäl att hålla ögonen öppna för eventuella spår av flygekorre. Skogsägaren kan också själv undersöka om det förekommer föröknings- och rastplatser i den egna skogen. Det är svårt att upptäcka flygekorrar ute i naturen eftersom de tillbringar dagen i sitt bo och är aktiva under natten. För att kunna slå fast att det faktiskt förekommer flygekorre på ett område kräver det att man känner till vilka krav arten ställer på sin miljö och på sina bo- och födoträd. Man bör också kunna identifiera exkrementkornen. För en som är ovan kan det vara svårt att lokalisera en föröknings- och rastplats. Här kan NTM-centralen erbjuda råd, bland annat genom att kontrollera om det tidigare registrerats observationer av flygekorre i området. Då man söker efter flygekorre ska man i första hand inrikta sig på bestånd där det förekommer träd som lämpar sig som bo- eller födoträd och där flygekorren också hittar skydd. I praktiken handlar det ofta om grövre granbestånd med inslag av lövträd, speciellt asp. Boträden är oftast hålaspar eller yviga granar. Man kan hitta bon också i fågelholkar. Favoritmiljön för en flygekorre är ett bohål i en grov asp som växer intill en yvig gran där granens grenar "kramar om" aspstammen. Där kan flygekorren röra sig till och från boet i skydd från rovdjur.

En flygekorrförekomst kan vanligen konstateras genom att man på våren eller försommaren noterar exkrementkorn vid trädens stambas. Det lönar sig att i första hand studera stora aspar och hålträd, men också stora granar. Flygekorren märker vanligen tydligt ut sitt boträd med hjälp av exkrementer. Om man hittar högar av exkrementkorn vid stambasen så är det fråga om en hona som märker ut sitt revir.

Under själva boträden hittar man rikligt med exkrementkorn. Då man lokaliserat ett sådant träd kan man försöka hitta själva boet, som kan finnas i ett hål i trädet, vara ett risbo på en trädgren eller ett bo i en fågelholk. Det kan vara svårt att upptäcka ett risbo i en gran med tät och yvig krona. Om det inte lyckas får man förlita sig på exkrementobservationerna. Om man hittar rikligt

med ekskrementkorn också under närliggande träd är det sannolikt fråga om en föröknings- och rastplats, även om själva boet inte kan lokaliseras.

Födoträden är alltid lövträd: asp, al och björk. Flygekorren söker gärna sin föda i permanenta skogskanter längs bland annat vattendrag och åkrar där det finns gott om lövträd. Vanligen hittar man boträd, födoträd och de granar som flygekorren nyttjar som skydd nära varandra, men boträdet kan också finnas i en ren granskog en bit bort från födoträden.

Svårast är det att upptäcka spår av flygekorre på hösten och vintern då ekskrementkornen är mörka och förekommer mera sparsamt. Dessutom växlar flygekorren bon så att olika bon används under olika årstider. Trots avsaknaden av ekskrementkorn vid stambasen av till exempel en hålasp kan det trots allt vara fråga om en föröknings- och rastplats.

Om man inte hittar några andra tecken på flygekorrförekomst än ett hålträd på ett ställe som tidigare konstaterats vara en föröknings- och rastplats för flygekorre, kan man inte bekräfta att flygekorren faktiskt fortfarande förekommer där. I sådana fall kan man utnyttja de tidigare gjorda observationerna och kombinera dem med myndigheternas information om närliggande flygekorrobservationer och hur skogen utvecklats efter den senaste observationen. Utgående från detta drar man sedan slutsatser om flygekorrförekomsten på den aktuella platsen. Det lönar sig inte att söka efter tecken på flygekorre i rena tallskogar, i plantskogar, i bestånd med en medelhöjd på under 10 meter eller på åkrar eller andra öppna områden.

BILD 2. *Exkrementhögar av flygekorre vid stambasen av ett boträd.*

4.4 Handlingsmodeller för olika situationer där förekomst av flygekorre har konstaterats

4.4.1 Skogsägaren har förhandsinformation om förekomst av flygekorre på avverkningsområdet

Skogsägaren, skogsägarens representant eller innehavaren av avverkningsrätten redovisar i anmälan om användning av skog för hur avverkningen ska utföras så att föröknings- och

rastplatserna för flygekorre inte förstörs eller försämras. Skogscentralen förmedlar den här informationen vidare till NTM-centralen. NTM-centralen bereder sig i sin tur på att ge råd till skogsägaren om denne tar kontakt i frågan (se avsnitt 1.2).

4.4.2 Förekomsten av flygekorre konstateras i samband med avverkningsplanering

Om skogsägaren eller innehavaren av avverkningsrätten inte på förhand tagit reda på om det finns en anteckning om flygekorrförekomst i myndigheternas register, kan det hända att förekomsten upptäcks först efter att anmälan om användning av skog lämnats in. I sådana fall utreds föröknings- och rastplatsernas exakta läge och vid behov justeras avverkningsplanen så att föröknings- och rastplatserna inte förstörs eller försämras. Vid behov kontaktar man myndigheterna för att få råd.

Eftersom den bästa tiden att utföra utredningar om flygekorrförekomst infaller under våren eller försommaren, kan det leda till att hela avverkningen skjuts upp. Det är fortfarande möjligt att utföra avverkningen utan närmare anvisningar från NTM-centralen så länge den som utför avverkningen har god kännedom om var föröknings- och rastplatserna finns och vet hur naturvårdslagets krav ska tillämpas på objektet i fråga.

4.4.3 Förekomsten av flygekorre konstateras först i samband med avverkning eller skogsvårdsåtgärd

Ibland upptäcks en föröknings- och rastplats för flygekorre först vid själva avverkningen. I sådana fall är rekommendationen att avverkningen avbryts på just det stället och skogsägaren och arbetsledningen kontaktas. Arbetet kan fortsätta då man försäkrat sig om att eventuella föröknings- och rastplatser kan tryggas vid fortsatt avverkning. Man kan gärna också kontakta NTM-centralen om man behöver råd om hur man ska gå tillväga.

5 Ersättning för betydelsefull olägenhet

Enligt bestämmelserna i naturvårdslagets paragraf om ersättningar (53§), har skogsägaren eller innehavaren av en särskild rättighet rätt att få full ersättning av staten om förbudet mot att förstöra eller försämra en föröknings- och rastplats för flygekorre innebär betydelsefull olägenhet. Frågan om huruvida olägenheten är betydelsefull eller inte avgörs alltid från fall till fall. Ersättningen kan kompensera en permanent eller temporär olägenhet. Föröknings- och rastplatserna är ofta rätt små till arealen, vilket gör att förbudet att förstöra eller försämra dem inte alltid når upp till gränsen för betydelsefull olägenhet.

NTM-centralerna ger tilläggsuppgifter om ersättningsfrågor i samband med skyddet av föröknings- och rastplatser. I första hand strävar man alltid efter att skogsägaren och NTM-centralen gör ett avtal om ersättning. Om objektet uppfyller kriterierna för att tas med i METSO-programmet, är det också möjligt att göra ett avtal om att grunda ett permanent eller tidsbundet naturskyddsområde. Om ett avtal inte kan nås kan skogsägaren anhängiggöra en ersättningsansökan hos Lantmäteriverket. Om ersättningen fastställs i samband med en förrättning, ger lagen möjlighet att den under vissa förutsättningar också kan vara tidsbunden. Staten står i allmänhet för kostnaderna för förrättningen (Lag om inlösen 81§).